Towards Modern Slavic Studies

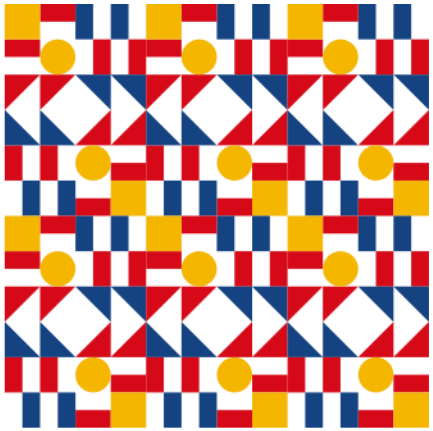

Joanna Derdowska

LITERATURA I (E)MIGRACJE

Towards Modern Slavic Studies – 2020-1-PL01-KA203-081976, 2020 Erasmus+ Strategic Partnerships for higher education

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE

UNIVERSITY OF OSTRAVA

Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

Towards Modern Slavic Studies – 2020-1-PL01-KA203-081976, 2020 Erasmus+ Strategic Partnerships for higher education

Publikacja sfinansowana z funduszy Komisji Europejskiej w ramach programu Erasmus+

Publikacja została zrealizowana przy wsparciu finansowym Komisji Europejskiej. Publikacja odzwierciedla jedynie stanowisko jej autorów i Komisja Europejska oraz Narodowa Agencja Programu Erasmus+ nie ponoszą odpowiedzialności za jej zawartość merytoryczną.

PUBLIKACJA BEZPŁATNA

[J. Derdowska], licencja: CC BY-NC-ND 4.0 (https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.pl)

Katowice 2022

konwersatorium, 10 spotkań x 135 minut (3x45 min.)

Model pracy: kontaktowo

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

SPIS TREŚCI

SPOTKANIE 1. WPROWADZENIE DO KURSU 4

SPOTKANIE 2. HISTORIA I LITERATURA 6

SPOTKANIE 3. SKĄD: NARRACJE ROMANTYCZNE, ROMANTYZUJĄCE (I ICH DEMASKACJA) 8

SPOTKANIE 4. DOKĄD: OBRAZY REEMIGRACJI 10

SPOTKANIE 5. GEOGRAFIA WYOBRAŻONA 12

SPOTKANIE 6. PROZA OSADNICZA / KOLONIZAČNÍ ROMÁN 14

SPOTKANIE 7. LITERATURA NEO(-POST-)OSIEDLEŃCZA 16

SPOTKANIE 8. W ŻYWIOLE DRUGIEGO JĘZYKA 18

SPOTKANIE 9. NOMADYZM 20

SPOTKANIE 10. PODSUMOWANIA I POWTÓRKI 22

INFORMACJE 23

LITERATURA 25

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE

UNIVERSITY OF OSTRAVA

Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

SPOTKANIE 1. WPROWADZENIE DO KURSU		Czas
1. Podstawowe pytania i cele edukacyjne	Prezentacja celów (również ze strony studentów/studentek) i formuły zajęć (całego kursu), oczekiwania studentów; kluczowe terminy: migracja, imigracja, emigracja, m. przymusowa, repatriacja, m. uchodźcza, m. zarobkowa, m. specjalistów, m. czasowa; integracja, asymilacja, strumień migracyjny, zasób migracyjny, teoria systemów migracyjnych, teoria sieci migracyjnych, teoria transnarodowa	
2. Wprowadzenie	Prezentacja programu zajęć (tych konkretnych 135 min.) + prośba, by studenci i studentki zastanowili się podczas zajęć nad swoim własnym, osobistym, indywidualnym celem, który chcą osiągnąć podczas kursu. „Instrukcja obsługi" zajęć (z czego się będą składać, prezentacja sylabusa, aktywności i wymagań merytorycznych) Oczekiwania prowadzącej/prowadzącego: zajęcia mają przedstawić zagadnienie emigracji w szerokim kontekście kulturoznawczym i literaturoznawczym, stworzyć przestrzeń dla pracy z tekstem literackim i naukowym, do otwartej dyskusji i rozwoju myślenia krytycznego.	30
3. Główna aktywność	Burza mózgów: (mapa myśli) skojarzenia ze słowem „emigracja" i „migracja". Podsumowanie i mini wykład nt. migracji i uzupełnienie wymienionych przez studentów zjawisk na podst. tekstu, który jest lekturą do przeczytania, tym razem wyjątkowo po zajęciach (ponieważ pierwsze). Prezentacja w Pakiecie edukacyjnym. Praca w parach. Studenci przeprowadzają wywiad z kolegą/koleżanką i na jego podstawie sporządzają graficzną reprezentację historii migracji w jej/jego otoczeniu. Przykładowe pytania: W jakiej miejscowości się urodziłaś? W jakiej miejscowości mieszkasz? Czy ktoś z twojej rodziny urodził się w innej części Polski? Za granicą? Dlaczego się przeprowadził/przeprowadziła? itd. Na podstawie przedstawionej terminologii i teorii migracji studenci mają za	10-15 40 20-30

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

	zadanie opisać przedstawioną sytuację (np. migracja wewnętrzna, zagraniczna, motywacja). Aktywność ma na celu zwrócić perspektywę studentów na własne środowisko i rodzinę i jego aktywną rolę w procesach migracyjnych +funkcja integracyjna	
4. Zakończenie zajęć	Studenci wskazują, który z planowanych tematów wydaje im się najbardziej interesujący.	10
5. Następne kroki	Przypomnienie o tym, że na omówiony w ramach tego spotkania temat do przeczytania są teksty + wgląd w to, co będzie do przygotowania na następne zajęcia, link	10
6. Potrzebne materiały	Miller, Mark J.; Castels, Stephen: Migracje we współczesnym świecie, PWN, W-wa 2011, rozdział Teorie migracji, 39-55 http://dydaktyka.bg.us.edu.pl.lt1ovmh202fb.han.bg.us.edu.pl/dlibra/publication/14852/edition/14029/content Lesińska, Magdalena. Red.; Okólski, Marek. Red., 25 wykładów o migracjach, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2018, Wykład1. Migracje: pojęcia i metoda, s. 15-32. http://dydaktyka.bg.us.edu.pl.lt1ovmh202fb.han.bg.us.edu.pl/dlibra/publication/21089/edition/19604/content Pakiet edukacyjny: prezentacja	
7. Uwagi	Zajęcia można przeprowadzić w formie zdalnej	

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

SPOTKANIE 2. HISTORIA I LITERATURA		Czas
1. Podstawowe pytania i cele edukacyjne	Czy żyjemy w wyjątkowych czasach? Przedstawienie migracji jako zjawiska historycznego i reflektowanego w literaturach światowych, na przykładzie antycznej i m. in. słowiańskich. Kluczowe terminy: wygnanie (exil), intertekstualność.	
2. Wprowadzenie	Pytanie otwierające: Czy żyjemy w wyjątkowych czasach? LUB Czym różni się emigracja od wygnania (emigrace vs. exil)?	20
3. Główna aktywność	Wygnanie jako surowa kara. Znaczenie społeczności w życiu człowieka. Emigracja zorientowana na opuszczane miejsce lub na miejsce, do którego się przyjeżdża (różne cele, różna epistemologia) lektura wybranych Elegii Owidiusza, z ukierunkowaniem na poniższe motywy: np. Triste I, 3 – tutaj o wygnaniu jako o śmierci poety i jego twórczości Pont IV, 13, 17-22, IV 15, 40 – zapomnienie języka ojczystego (łaciny) i stawanie się greckim poetą... Żale, III 4b, 52., III 10, 5. IV 1, 94; V 2, 67–68 i V 10, 38. V 12, 58, V 4, 35–36, Tr. V 12, 53. III 10, 25–32. jaki obraz życia w Tomis wyłania się z wersów Owidiusza? Jak kreśli swoją pozycję jako twórcy w tym miejscu? - konfrontacja z krótkim fragmentem nt. życia w Tomis na podst. odkryć archeologicznych (normalne miasto swoich czasów) Praca może przebiegać np. w 3-osobowych zespołach, z których każdy otrzymuje jeden wiersz i ewentualnie również do pomocy listę potencjalnie poszukiwanych motywów. Zadaniem jest identyfikacja wskazanych przez siebie motywów w danych utworach. Następnie prezentacja ustaleń na forum całej grupy. Wniosek: Piszący wygnaniec kreuje literacki obraz siebie. Wykład o historii wygnania i reprezentacji migracji jako wygnania: Owidiusz (relegatio) – Komenský – polska Wielka Emigracja – emigracje powojenne, czeskie pojęcie „exilu" – prezentacja	30 45

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

4. Zakończenie zajęć	Konfrontacja obrazu Owidiusza-wygnańca z mistyfikacyjną prozą J. Škvoreckiego *Nevysvětlitelný příběh*. Metodą kuli śniegowej: w parach, czwórkach, na forum. Selekcja istotnych wniosków.	25
5. Następne kroki	Prezentacja materiałów na kolejne zajęcia (odwrócona klasa)	10
6. Potrzebne materiały	J. Škvorecký. Nevysvětlitelný příběh aneb Vyprávění Questa Firma Sicula teksty Elegii Owidiusza w tłumaczeniu na czeski i/lub polski (wybór) M. Gawarecka. Středoevropské migrace v 19. století a jejich národnostní a kulturní aspekty o Nevysvitelném příběhu v Souřadnicích UCL: http://www.ucl.cas.cz/edicee/images/data/prirucky/obsah/Sou%C5%99adnice%20volnosti/%C5%A0kvoreck%C3%BD.pdf + M. Putna. Slezsko: Lichnovští a protizámecká literatura, Angelus Silesius a písně exulantů. W: Obrazy z kulturních dějin Střední Evropy.	
7. Uwagi	Zajęcia można w pełni zrealizować w formie zdalnej	

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

SPOTKANIE 3. SKĄD: NARRACJE ROMANTYCZNE, ROMANTYZUJĄCE (I ICH DEMASKACJA)		Czas
1. Podstawowe pytania i cele edukacyjne	W nawiązaniu do poprzednich zajęć i np. Owidiusza: przedstawienie narracji migracyjnych przedstawiających opuszczoną kulturę w postaci jej idealizowanego obrazu; kluczowe terminy: wspólnota wyobrażona, pamięć	
2. Wprowadzenie	W pigułce: wspólnota wyobrażona (jeśli temat wspólnoty wyobrażonej pojawił się na zajęciach o micie, można na zasadzie odwróconej klasy wykorzystać materiał jako powtórkę i referencję, jeśli nie – krótka pogadanka dla wprowadzenia terminu).	15-20
3. Główna aktywność	1. Na przygotowanej wcześniej przez prowadzącego matrycy studenci wpisują swoje refleksje z kontrastywnej lektury obu tekstów literackich (Mickiewicz + Gombrowicz). Matryca może zawierać mniej lub bardziej szczegółowo sformułowane binarne formy opisu tekstów, studenci mają za zadanie uzupełnić ją wybranymi przez siebie przykładami z tekstu. Praca w zespołach 2- do 4-osobowych. Językowe źródła tożsamości narodowych, historyczne uporządkowanie migracji, ich reprezentacji i recepcji: czeskie po 1948, 1968 2. Zadanie twórcze (w zespołach 2-osobowych): Studenci mają napisać ciąg dalszy dla wybranego fragmentu tekstu z: Bobkowski, Szkice piórkiem Miłosz, Rodzinna Europa Ripellino, Praga magiczna Wariant ćwiczenia: Studenci zapoznają się ze wszystkimi trzeba fragmentami przed zajęciami (wówczas do przeczytania tylko fragmenty Transatlantyku). W ćwiczeniu piszą ciąg dalszy, ale w innej poetyce, np. kontynuuj narrację Ripellina w duchu Gombrowicza);	25 35 35

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

4. Zakończenie zajęć	Metodą kosza i walizki lub podobną studenci wskazują, co istotnego wynoszą z zajęć, a co jest niepotrzebne.	5
5. Następne kroki	Zogniskowanie zainteresowania lekturami na kolejne zajęcia: temat reemigracji u Kundery.	5-10
6. Potrzebne materiały	A. Mickiewicz. Pan Tadeusz, fragmenty (epilog) Gombrowicz. Transatlantyk. Literatura uzupełniająca: B. Anderson. Wspólnoty wyobrażone. Rozdział 2: Korzenie kulturowe B. Anderson. Wspólnoty wyobrażone. Rozdział 3: Źródła świadomości narodowej	
7. Uwagi	Zajęcia można poprowadzić w formie zdalnej.	

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

SPOTKANIE 4. DOKĄD: OBRAZY REEMIGRACJI		Czas
1. Podstawowe pytania i cele edukacyjne	Na tych zajęciach studenci zatrzymują się nad kolejnymi pojęciami dotyczącymi badań nad migracją: granicy, diaspory i reemigracji. Wiedza na temat czeskich i polskich mniejszości w Europie i na świecie zostaje uzupełniona o umiejętność interpretacji literackich obrazów powrotu do kraju pochodzenia po dłuższym pobycie na emigracji. Kluczowe terminy: reemigracja, repatriacja, diaspora, Polonia, krajanie, granica,	
2. Wprowadzenie	W zespołach (3-4 osoby): studenci wychodzą od własnych spostrzeżeń na temat granic: Czy dostrzegasz w swojej przestrzeni jakieś granice? Czy twoje miasto ma jakieś granice? Czy szukałeś/szukałaś kiedyś śladów dawnych granic w przestrzeni? Jakie emocje towarzyszą przekraczaniu granicy/granic naturalnych, administracyjnych?	15
3. Główna aktywność	1. Podsumowanie rozmów i naświetlenie pojęcia granicy z perspektywy kulturoznawczej (A. van Gennep: o zanikających i coraz bardziej przepuszczalnych granicach państwowych na początku XX wieku + M. Eliade) 2. Wykład na temat mniejszości czeskiej i polskiej na świecie na podstawie literatury uzupełniającej. Mniejszość polska na Zaolziu, mniejszość czeska w Zelowie, i in. Diaspory: Banat; mniejszości narodowe w Czechach i w Polsce, elementy polityki migracyjnej obu krajów. fale reemigracji w obu krajach (historycznie); studenci mogą z wykładu tworzyć wspólną notatkę. 3. Kundera i Herbert – komparatystycznie. Pytania do rozmowy o lekturach: Spróbuj krótko scharakteryzować bohaterów powieści Kundery i bohatera lirycznego Herberta. Jakie wartości określają ich działanie? Czy w tekstach zawarte zostaje jakieś przesłanie etyczne? Jaki jest jego wektor? Podaj przykłady konfliktów z otoczeniem spowodowanych przez odmienne rozpoznanie rzeczywistości przez bohaterów Niewiedzy. Skąd wynikały? Kto i jak reflektuje sytuację bohaterów? Oni sami? Narrator?	15 45 35 10-15

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

	-> Powrót z emigracji wiąże się z silną traumą porównywalną z tą związaną z wyjazdem; w wielu tradycjach kulturowych jednak reemigracja przedstawiana bywa bez uwzględnienia lub z nieśmiałym uwzględnieniem trudów powrotu. Reemigrant zmaga się z często niedocenianymi oczekiwaniami kultury kraju pochodzenia	
4. Zakończenie zajęć	Pralka, walizka i kosz: do tych trzech symboli studenci przyporządkowują wybrane przez siebie części zajęć, spostrzeżenia, informacje lub aktywności. Walizka – zabieram jako cenny towar, Pralka – nasze działania, które są jeszcze do ulepszenia, kosz – nie będą sobie tym już zaprzątać głowy.	10
5. Następne kroki	1. Do przeczytania: rozdział z Orientalizmu podstawowy tekst teoretyczny E. Saida – z orientacją na definicje i uporządkowanie pojęć związanych z orientalizmem. 2. Do ustalenia porządek lektur: podzielić studentów na 3 grupy, z których każda przeczyta minimalnie jeden z zadanych tekstów (podział będzie potrzebny do metody jigsaw)	
6. Potrzebne materiały	Milan Kundera: Niewiedza / Nevědění, Z. Herbert: Powrót. flipchart lub wspólna tablica na notatkę, w zależności od formy wykładu: flipchart lub projektor z prezentacją; do podsumowania flipchart lub wspólna tablica. Materiały dodatkowe: Piotr Wróblewski: Česká menšina v Polsku: proměny významu češství v Zelówě (poznámky z výzkumu), „Český lid“ Vol. 83, No. 1 (1996) Madelaine Hron: The Czech Émigré Experience of Return after 1989 The Slavonic and East European Review Vol. 85, No. 1 (Jan., 2007), pp. 47-78 Zdeněk r. Nešpor: The Disappointed and Disgruntled: A Study of the Return in the 1990s of Czech Emigrants from the Communist Era. Sociologický Časopis / Czech Sociological Review Vol. 38, No. 6 (Winter 2002), pp. 789-808 Magdalena Lesińska: Polska diaspora, Polonia, emigracja. Spory pojęciowe wokół skupisk polskich za granicą / The Polish Diaspora, the Polish Community. The Disputes Over Notions referring to the Groups of Poles Abroad.	
7. Uwagi	Zajęcia można poprowadzić w formie zdalnej.	

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

SPOTKANIE 5. GEOGRAFIA WYOBRAŻONA		Czas
1. Podstawowe pytania i cele edukacyjne	Prezentacja głównych wytycznych konstruktywizmu społecznego, ze szczególnym uwzględnieniem jego wykorzystania w sposobach prezentowania geografii i wybranych pojęć geograficznych. Przybliżenie studentom problematyki orientalizmu w klasycznym ujęciu oraz jego odmiany skierowanej na bliższe a nawet własne społeczności. Wszystko przy wykorzystaniu tekstu z nauk społecznych i tekstów literackich. Kluczowe terminy: orientalizm, orientalizacja, geografia wyobrażona, egzotyzacja, bałkanizacja,	
2. Wprowadzenie	Nawiązanie do zajęć realioznawczych. Jak traktować przewodnik turystyczny?: Ćwiczenie z wykorzystaniem fragmentów tekstów z przewodników turystycznych. Studenci otrzymują fragmenty przewodników. Studenci odpowiadają sobie na pytanie o to, jak wyobrażają sobie autora danego tekstu („kto mówi?"). Fragmenty powinny być różnorodne, dotyczyć kilku różnych krajów, w tym własnych krajów studentów. Fragmenty należy dobrać tak, by móc wskazać w nich orientalizujący język. Do zestawu można włączyć fragment z tekstu fikcyjnego przewodnika gonzo pt. Molvania. Opcjonalnie: fragmenty można przygotować tak, aby nie wynikało z nich bezpośrednio, o jakim kraju mowa, wówczas studenci mogą zgadywać, o jaki kraj (region) chodzi.	20
3. Główna aktywność	1. Na podstawie lektury rozdziału *Kreacyjna geografia i jej przedstawienia.* E. Saida studenci tworzą siatkę pojęć, które pomagają definiować orientalizm. Zajęcia metodą współpracy „jigsaw": etap I: studenci pracują w grupach „specjalistycznych" nad jednym tekstem; etap II: w grupach wyjściowych (znajdują się w nich po 3 studentów, z których każdy jest „specjalistą" w zakresie innego tekstu) studenci prezentują sobie nawzajem swoje ustalenia. W efekcie wszyscy uzyskają informacje o wszystkich 3 omawianych książkach. 2. Część podawcza od wykładowcy, w oparciu o wnioski z aktywności przedstawia główne pojęcia nurtu. 3. Następnie w 2 lub 3 zespołach starają się przy pomocy tych pojęć opisać teksty Szczerka i Lan Pham Thi (J. Cempírka). Ten ostatni tekst służy też ponadto jako punkt wyjścia do dyskusji nad znaczeniem i dopuszczalnością tego typu mistyfikacji.	25 20 30-40 10

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

	4. Podsumowanie aktywności: orientalizm jako język i sposób opisu	
4. Zakończenie zajęć	Wykładowca prosi 1-2 studentów o wskazanie 2 najciekawszych wniosków z zajęć.	10
5. Następne kroki		
6. Potrzebne materiały	E. Said. Orientalizm. Przeł. M. Wyrwas-Wiśniewska. Zysk i S-ka. Poznań 2018, rozdział: Kreacyjna geografia i jej przedstawienia, s. 80-105. do wyboru: M. Todorova. Bałkany wyobrażone. (Imagining the Balkans) – fragmenty Z. Szczerek. Przyjdzie Mordor i nas zje. Lan Pham Thi. Bílej kůň, žlutej drak. Materiały dodatkowe: A. Appadurai: Nowoczesność bez granic. P. Czapliński: Poruszona mapa. Rob Sitch, Tom Gleisner, Santo Cilauro: *Molvania*. 2003.	
7. Uwagi	Zajęcia można poprowadzić w formie zdalnej.	

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

SPOTKANIE 6. PROZA OSADNICZA / KOLONIZAČNÍ ROMÁN		Czas
1. Podstawowe pytania i cele edukacyjne	Historia kolonizacji nie dotyczy tylko wielkich mocarstw, kluczowe terminy: proza osiedleńcza (kolonizační román), powieść migracyjna, kategoria „Ziemie Odzyskane", „Kresy Zachodnie"	
2. Wprowadzenie	Prezentacja mapy z projektu grupy artystycznej Societe realiste, na której miasta świata/Europy przedstawione są w zwielokrotnieniu tak, by mapa zaspakajała historyczne roszczenia terytorialne różnych państw narodowych. Patrz załącznik. Zadanie dla studentów, zespoły dwuosobowe: sporządzenie fragmentu podobnej mapy z uwzględnieniem miejscowości, z których pochodzą, lub które są dla nich z jakichś innych powodów bliskie. Dodatkowe pytania o emocjonalne związanie z miejscami poza administracyjnymi granicami państw. Jak daleko w głąb historii sięga się lub można sięgać w celu zaspakajania celów polityki historycznej. Przykłady lokalne (Cieszyn), z Europy Środkowej (przesiedlenia), ze świata (Izrael – Palestyna). Podsumowanie na forum całej grupy. Kategorie wykorzystywane przez takie nauki jak geografia i historia nie są ścisłe i podlegają interpretacji uzależnionej od czynników władzy (prezentacja w Pakiecie edukacyjnym)	30 15
3. Główna aktywność	1. Krótka burza mózgów na temat słów kluczy: kolonizacja/osiedlenie – na flipcharcie lub wspólnej tablicy; powiazanie zjawiska historycznego i kulturowego z utartym sposobem opowiadania o nim 2. Praca z tekstem powieści V. Řezáča Nástup: „Na shledanou soudruzi! Zaseli jste nový čas a ten už nic nezastaví!" Ewentualnie interpretacja tekstu piosenki A. Osieckiej *Nim wstanie dzień* wykorzystanej w filmie Prawo i pięść.	15 50 10-15

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

	3. Podsumowanie: historia w prozie osiedleńczej prezentowana jest w kategoriach ewolucyjnych i ma swój „happy end" w udanej kolonizacji danych ziem przez pozytywnych bohaterów; reprezentacja pejzażu jako utopii; ew. prezentacja wybranych paradygmatów opisu narracji osiedleńczych	
4. Zakończenie zajęć	studenci wybierają i sumaryzują najważniejsze spostrzeżenia z zajęć	5
5. Następne kroki	wskazówki do lektury tekstów (do wyboru Denemarkova, Mornstajnova, Katalpa i in): czym różni się perspektywa współczesnych tekstów od typowej powieści osiedleńczej? Jak prezentowani są reprezentanci poszczególnych grup narodowych etnicznych? Jakie znaczenie w prozach mają rzeczy, przedmioty?	5
6. Potrzebne materiały	V. Řezač. Nástup. A. Osiecka. Nim wstanie dzień. Materiały dodatkowe: wybrane opowiadanie z antologii Zachodem poszły dzieje, Poznań 1970; Hasła V. Řezáč i Nástup w Słowniku literatury czeskiej ÚČL; ew. nt. transferów ludności: Sedlmayerová, Anna: Dům na zeleném svahu (1947), Durych, Jaroslav. Boží duha. Praha: Academia, 2000. Körner, Vladimír. Adelheid, W: Podzimní novely. Praha: Československý spisovatel, 1983; Stránský, Jiří. Zdivočelá země. Havlíčkův Brod: nakladatelství Hejkal, 1997; FORMAN, Zdeněk – JASNÝ, Vojtěch – KACHYŇA, Karel: Budujeme pohraničí. Praha, Orbis 1950; (JEDERMANN, František: Ztracené dějiny. Praha, ISE 1991; film: Prawo i pięść, 1964, reż. J. Hoffman, E. Skrzewski; Czapliński, P., R. Makarska, M. Tomczok (red.). 2013. Poetyka migracji: doświadczenie granic w literaturze polskiej przełomu XX i XXI wieku. Gosk, A. (red.). 2012. Narracje migracyjne w literaturze polskiej XX i XXI wieku. Zand, Gertraude; Holý, Jiří. Transfer/ vyhnání/ odsun v kontextu české literatury. Brno: Host, 2004	
7. Uwagi	Zajęcia można poprowadzić w formie zdalnej.	

..

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

SPOTKANIE 7. LITERATURA NEO(-POST-)OSIEDLEŃCZA		Czas
1. Podstawowe pytania i cele edukacyjne	Rewizyta tematu w literaturze współczesnej, refleksja na temat zainteresowania tematyką historyczną w literaturze mainstreamowej, próba stosowania kategorii psychoanalitycznych do interpretacji tekstów literackich, znaczenie przedmiotów w narracjach tożsamościowych	
2. Wprowadzenie	1. Praca z materiałem z publikacji *Zmizelé Sudety*. Praca w 3 grupach. Grupa 1 otrzymuje zdjęcia archiwalne Grupa 2 otrzymuje zdjęcia współczesne Grupa 3 otrzymuje obie wersje W każdej grupie studenci mają za zadanie szczegółowo opisać zdjęcie. Pytania o odczucia związane z krajobrazem. Jakiego rodzaju tekst literacki ewokuje taki krajobraz (do napisania jakiego tekstu mógłby być inspiracją)? 2. Prezentacja zdjęć archiwalnych. Te same pytania. Na forum porównanie propozycji z grup. 3. Wniosek z aktywności + podsumowanie wykładowcy: wiedza historyczna wpływa na recepcję + pustka jako kategoria estetyczna w sztuce + krótka pogadanka nt. kategorii wyparcia w psychoanalizie	15 10 20
3. Główna aktywność	1. Kula śniegowa. w parach, czwórkach i grupie: Studenci na zajęcia przeczytali różne teksty, tutaj będą mieli okazję je ze sobą porównać i skonfrontować wnioski. A. Przestrzeń. Jakie znaczenie ma reprezentacja przestrzeni w utworach? Dla odbioru powieści/poematu?) Jak przedstawiana jest w tekstach przestrzeń, tzn. miejsca, krajobrazy, wnętrza, pomieszczenia itd. Przy pomocy jakich środków? Przykłady. B. Rzeczy (Jakie znaczenie niosą w teksach rzeczy? Jakimi przymiotnikami opisuje się przedmioty, z którymi obcują bohaterowie? Jak można to zinterpretować?)	50

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

	C. Postaci a grupy społeczne (grupy etniczne, zawodowe, narodowość a cechy charakteru w powieściach) – w jakim świetle są prezentowane poszczególne z nich? D. Stolik opcjonalny: inne motywy literackie 2. Prezentacja kategorii postpamięci (Marianne Hirsch) – infografika / krótka prezentacja	20
4. Zakończenie zajęć	Prowadzący prosi 1-2 osoby o podsumowanie zajęć z własnej perspektywy.	5-10
5. Następne kroki	ukierunkowanie lektury na kolejne zajęcia: L2, język obcy jako narzędzie twórczości	10
6. Potrzebne materiały	przygotowane zestawów zdjęć (po 3) z publikacji Zmizele Sudety – skany lub dobre kopie. R. Denemarková: Peníze od Hitelra (2006), T. Różycki: Dwanaście stacji, fragmenty (2006), Zmizelé Sudety / Das verschwundene Sudetenland, red. Petr Mikšíček (2004 lub późniejsze) *Materiały dodatkowe:* Kateřina Tučková: Vyhnání Gerty Schnirch (2009), Jakuba Katalpa: Němci (2012), Alena Mornštajnová: Slepá mapa (2013), ew. Josef Urban: Habermannův mlýn (2001), Anna Zonová: Za trest a za odměnu (2004), Jan Tichý: Třicet dva hodin mezi psem a vlkem (2007) Evita Naušová: Jizvy (2007), Martin Fibiger: Anděl odešel (2008), Martin Sichinger: Duchové Šumavy (2012) ew. materiał filmowy: Krajina ve stínu, 2020, reż. B. Sláma; Róża, 2011, reż. W. Smarzowski. Inga Iwasiów: Hipoteza powieści neo-post-osiedleńczej, w: Narracje migracyjne w literaturze polskiej XX i XXI w., red. H. Gosk, Universitas, Kraków 2012.	
7. Uwagi	Zajęcia można przeprowadzić w formie zdalnej.	

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

SPOTKANIE 8. W ŻYWIOLE DRUGIEGO JĘZYKA		Czas
1. Podstawowe pytania i cele edukacyjne	Przedstawienie koncepcji literatury mniejszościowej (mniejszej) na poziomie metatekstów, tekstów publicystycznych (wywiad), prezentacja problemu emigracji z optyką zwróconą ku kulturze przyjmującej, otwartej na nowy język. Kluczowe zagadnienia: język jako kategoria społeczna i element budowania tożsamości etnicznych, sakralizacja języka, literatura mniejsza/mniejszościowa. Schemat zajęć: od osobistych spostrzeżeń, przez tekst literacki ku pojęciom ogólnym.	
2. Wprowadzenie	Krótkie wprowadzenie do tematyki drugiego języka. Przedstawienie planu spotkania.	5
3. Główna aktywność	Rozmowa na temat języków. Aktywność wg metody world cafe: 3 do 5 stolików (z modyfikacją: mobilny gospodarz): Każdy stolik ma jeden temat. Przy każdej zmianie miejsc przy stoliku zostaje jedna osoba, która następnie przedstawia dotychczasowe ustalenia nowo przybyłym. Przy dalszej zmianie ta osoba już może przenieść się do innego stolika i jako gospodarz występuje któraś z osób, które się ostatnio przysiadły. Tematy/pytania przy stolikach: 1. Jak rozumieć popularny cytat: „ile języków znasz, tyle razy jesteś człowiekiem"? 2. Jakich ograniczeń i trudności nie bierze on pod uwagę? 3.Jakie jest Twoje doświadczenie z językami obcymi? Czy zdarzyło Ci się, że ich użycie wpłynęło na Twoje samopoczucie? Pozytywnie czy negatywnie? 4. Język jako ograniczenie czy przestrzeń wolności? 5. Jaki stosunek do języka obcego mają Věra Linhartová i Stefan Themerson (na podstawie lektury)? Podsumowanie rozmów przy stolikach. Na podstawie wniosków z aktywności prezentacja dwóch paradygmatów dotyczących języka: 1. język jako sacrum. Język jako „misterium (polskiej) duszy" (Mickiewicz, Słowacki), element budowania tożsamości etnicznych, sakralizacja języka, literatura mniejsza/mniejszościowa, tu: nacisk na społeczny wymiar języka; 2. Język jako przestrzeń swobody, medium, narzędzie, tu: nacisk indywidualny talent i umysł twórcy.	30 10 20 30 25

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

	2. Praca w grupach (2-3): mapa myśli na temat koncepcji literatury na podstawie lektury rozdziału z Deleuze i Guattari + dodatkowe spostrzeżenia nawiązujące do pierwszej części zajęć. 3. Prezentacja: „literatury mniejsze" + prezentacja nt. światowej republiki literatury (Pascale Cassanova)	
4. Zakończenie zajęć	Prowadzący prosi 1-2 osoby o podsumowanie zajęć z własnej perspektywy.	5-10
5. Następne kroki	Wskazanie tematyki kolejnych zajęć, dalej Deleuze, Guattari: nomadyzm; lektura O. Tokarczuk (ewentualnie wybranych fragmentów) i J. Panka: porównawczo	5
6. Potrzebne materiały	G. Deleuze, F. Guattari. *Kafka. Za menšinovou literaturu*. Kapitola: Co je menšinová literatura? PL: Czym jest literatura mniejsza? J. Wittlin: Blaski i nędze wygnania. „Kultura" nr 9/143, 1959; S. Themerson: *Jestem czasownikiem*. S. Richterová: *Rozptýlené podoby* (Řím) V. Linhartová: Za ontologii exilu, „Literární noviny" 1998, nr 49. wybrany wywiad z Patrikem Ouředníkem Materiały dodatkowe: P. Cassanova: *Światowa republika literatury*.	
7. Uwagi	Zajęcia można poprowadzić w formie zdalnej.	

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

SPOTKANIE 9. NOMADYZM		Czas
1. Podstawowe pytania i cele edukacyjne	Studenci zapoznaj się z zastosowaniem pojęcia nomadyzmu i jemu pochodnych we współczesnej humanistyce w odniesieniu do społeczeństw późnego modernizmu i stwarzanych w nich literatur. Jednocześnie otrzymują narzędzia krytyczne umożliwiające po pierwsze podjęcie debaty z zasadnością stosowania tego terminu, a po drugie opisanie jego etycznego wymiaru na tle czasów zmian klimatycznych. Kluczowe terminy: nomadyzm, cyfrowy nomadyzm, labirynt, slovohnanství, Stummland, labyrint omnilingvismu, Ursprache Schemat zajęć: od tekstu literackiego, przez pojęcia ogólne, ku osobistym wnioskom	
2. Wprowadzenie	praca z tekstem literackim. Tokarczuk, Pánek. W parach lub zespołach (3-4 osoby): studenci mają za zadanie przedyskutować i porównać, w jaki sposób prezentowane są w obu utworach zagadnienia, z których wiele pojawiało się już podczas semestru: podróż, spotkanie, inny, dom, mit, język itp. Podsumowanie rozmów w grupach, wybór trzech najciekawszych interpretacji wskazanych przez studentów.	5
3. Główna aktywność	migracja w humanistyce: wykład podawczy na pods. Deleuze Guattari: myśl nomadyczna vs. myśl osiadła + Bhabha: migracja konsekwencją kolonializmu + utopijna „nieprzynależność" (patrz E. Said); Studenci w tych samych zespołach, co w pierwszej aktywności, próbują zastosować pojęcia z wykładu do opracowanych przez siebie wcześniej spostrzeżeń Podsumowanie modyfikacji (czy były potrzebne? czy któreś ze spostrzeżeń zostały zmienione w związku z zastosowaniem nowych kategorii?) nomadyzm to nie koniec emigracji (por. BOlecki	30 10 20 30

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

		25
4. Zakończenie zajęć	Studenci wskazują najważniejsze obrazy, pojęcia i spostrzeżenia, które mogą mieć znaczenie dla ich osobistego postrzegania i doświadczania przestrzeni, podróży, ruchu itd.	5-10
5. Następne kroki	Wyraźne zamknięcie semestru (pozostają zajęcia powtórkowe), prośba o przejrzenie materiałów i notatek z semestru przez zajęciami powtórkowymi. Jeśli na zajęciach zostają wykorzystywana metoda prezentacji powtórkowych – prowadzący przypomina studentom o ich przygotowaniu na olejne spotkanie oraz ogólnie zakreśla kryteria ich oceny (szczegółowo opracują studenci na zajęciach).	5
6. Potrzebne materiały	Olga Tokarczuk. Bieguni. Josef Pánek: Láska v době klimatických změn. heslo „nomádismus" w: Slovník novější literární teorie. Glosář pojmů. Eds. Richard Müller a Pavel Šidák heslo "Společnost nomádská" w: Sociologická encyklopedie: https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Spole%C4%8Dnost_nom%C3%A1dsk%C3%A1_(PSpol) Materiały dodatkowe Josef Hrdlička: Poezie v exilu. Čeští básníci za studené války a západní básnická tradice. Praha, Karolinum 2020, kapitola Nomádství Rosi Braidotti: Nomadyczne podmioty. Ucieleśneinie i różnica seksulana we współczesnych teroich feministycznych.	
7. Uwagi	Zajęcia można poprowadzić w formie zdalnej.	

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

SPOTKANIE 10. PODSUMOWANIA I POWTÓRKI		Czas
1. Podstawowe pytania i cele edukacyjne	Powtórzenie wybranych zagadnień z semestru. Prezentacje studenckie.	
2. Wprowadzenie	Podsumowanie semestru. Przypomnienie poruszanej tematyki i podstawowych pojęć.	20
3. Główna aktywność	1. Studenci wspólnie opracowują kryteria oceny prezentacji infografik. Proponują konkretne kryteria, określają wskaźniki, jakie spełni prezentacja na daną ocenę (niekoniecznie w skali ocen akademickich, mogą stosować dowolną skalę, najlepiej jednak na tyle rzadką, by można przypisać cechy prezentacji do każdego pola matrycy. Można studentom przedłożyć przygotowany projekt takiej matrycy z instrukcją uzupełnienia poszczególnych pól. Przykładowa matryca w załączniku. 2. Studenci w 3-4-osobowych grupach prezentują swoje infografiki. Każdy ma 5-10 minut na swoją prezentację, następnie pozostałe osoby w grupie oceniają prezentację.	30 40
3. Zakończenie zajęć	Podsumowanie i informacje organizacyjne dotyczące zaliczenia	
4. Następne kroki		15
5. Potrzebne materiały	Puste kartki do stworzenia matryc oceny. Opcjonalnie: wydruki matryc kryteriów oceny	
6. Uwagi	Zajęcia mogą odbyć się w formie zdalnej.	

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

INFORMACJE

Kurs literaturoznawczo-kulturoznawczy. W ramach programu międzynarodowych studiów slawistycznych należy do tej samej grupy kursów co kursy poświęcone tematyce mitu, pamięci, i miasta. Zajęcia w semestrze zaprojektowane są na łącznie 10 spotkań po 135 minut (3 godziny) w celu zapewnienia wystarczającej ilości czasu na przedyskutowanie obszernych a czasem kontrowersyjnych tematów. Taki rozkład zajęć pozwala też na nieco mniejszą częstotliwość spotkań, co można może być korzystne dla lepszego przygotowania się przez studentów na zajęcia (więcej czasu na zapoznanie się z lekturami lub materiałami w ramach klasy odwróconej). Kurs można przeprowadzić w formie kontaktowej lub zdalnej. Do kursu został również opracowany zestaw materiałów pomocniczych do nauczania zdalnego. Zestaw ten można również wykorzystać do zajęć kontaktowych – materiały do prezentacji użyć podczas spotkań lub w systemie „odwróconej klasy".

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

Przykładowa matryca oceny prezentacji (pola do uzupełnienia przez studentów).

	Zawartość merytoryczna	Poprawność językowa	Retoryka wypowiedzi	Czytelność infografiki (graficzna)	kryterium...	kryterium...
***	*Brak błędów merytorycznych, dokładne opisanie tematu pracy (np. biografii autora, treści i analizy tekstu*	*Treść infografiki bez błędów językowych, interpunkcyjnych*				
**						
*	*Błędy merytoryczne, pominięcie istotnych elementów w prezentacji*					

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

LITERATURA

1. Anderson, B.: *Wspólnoty wyobrażone*. Znak, Warszawa 1997.
2. Appadurai, A.: Nowoczesność bez granic. Universitas, Kraków 2005.
3. Braidotti, R.: *Nomadyczne podmioty. Ucieleśneinie i różnica seksulana we współczesnych teroich feministycznych*.
4. Cassanova, P.: *Światowa republika literatury*. Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2017.
5. Czapliński, P., R. Makarska, M. Tomczok (red.).. *Poetyka migracji: doświadczenie granic w literaturze polskiej przełomu XX i XXI wieku*. Wydawnictwo UŚ, Katowice 2013.
6. Czapliński, P.: Poruszona mapa. Wyobraźnia geograficzno-kulturowa polskiej literatury przełomu XX i XXI wieku. Wydawnictwo Literackie, Kraków 2016.
7. Deleuze, G., F. Guattari. *Kafka. Za menšinovou literaturu*. Hermann a synové, Praha 2001.
8. Denemarková, R.: *Peníze od Hitelra*. Host, Brno 2006,
9. Durych, J. *Boží duha*. Academia, Praha 2000.
10. Fibiger, M.: *Anděl odešel* Weles, Brno 2008.
11. Forman, Z., Jasný, V., Kachyňa, K.: *Budujeme pohraničí*. Orbis, Praha 1950.
12. Gawarecka, M.: *Středoevropské migrace v 19. století a jejich národnostní a kulturní aspekty*. Ústav historických věd, Slezská univerzita v Opavě, Opava 2014.
13. Gombrowicz, W.: Transatlantyk, dowolne wydanie.
14. Gosk, A. (red.): Narracje migracyjne w literaturze polskiej XX i XXI wieku. Universitas, Kraków 2012.
15. Herbert, Z.: *Powrót*. Online: https://polska-poezja.com/zbigniew-herbert/pan-cogito-powrot/
16. Hrdlička, J.: *Poezie v exilu. Čeští básníci za studené války a západní básnická tradice*. Karolinum, Praha 2020.
17. Hron, M.: The Czech Émigré Experience of Return after 1989, The Slavonic and East European Review Vol. 85, No. 1 (Jan., 2007), pp. 47-78.
18. https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Spole%C4%8Dnost_nom%C3%A1dsk%C3%A1_(PSpol)

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

19. https://www.ucl.cas.cz/edicee/images/data/prirucky/obsah/Slovn%C3%ADk%20nov%C4%9Bj%C5%A1%C3%AD%20liter%C3%A1rn%C3%AD%20teorie/slovnik%20novejsi%20literarni%20teorie%20tiskovy%20soubor.pdf
20. Iwasiów, I.: Hipoteza powieści neo-post-osiedleńczej, w: Narracje migracyjne w literaturze polskiej XX i XXI w., red. H. Gosk, Universitas, Kraków 2012.
21. Jedermann, F.: *Ztracené dějiny*. ISE, Praha 1991;
22. Josef Pánek: *Láska v době klimatických změn*. Argo, Praha 2017.
23. Katalpa, J.: *Němci*, Host, Brno 2012.
24. Körner, V., Adelheid, Argo, Praha 2019.
25. Kundera, M.: *Nevědomost*, Přel. Anna Kareninová, Atlantis, Brno 2021.
26. Lan Pham Thi. Bílej kůň, žlutej drak. Knižní klub, Praha 2009.
27. Lesińska, M.: Polska diaspora, Polonia, emigracja. Spory pojęciowe wokół skupisk polskich za granicą / The Polish Diaspora, the Polish Community. The Disputes Over Notions referring to the Groups of Poles Abroad, The Polish Migration Review MUZEUM EMIGRACJI W GDYNI Polski Przegląd Migracyjny 1/2018 (3).
28. Lesińska, M.; Okólski, M. (red.): *25 wykładów o migracjach*. Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2018.
29. Linhartová, V.: Za ontologii exilu, „Literární noviny" 1998, nr 49.
30. Mickiewicz, A.: *Pan Tadeusz*, dowolne wydanie.
31. Mikšíček, P. *Zmizelé Sudety / Das verschwundene Sudetenland*. Nakladatelství Českého lesa – Procházka Zdeněk 2004 (lub późniejsze).
32. Miller, M. J.; Castels, S.: *Migracje we współczesnym świecie.* PWN, Warszawa 2011.
33. Mornštajnová, A.: *Slepá mapa*, Host, Brno 2013.
34. Naušová, E.: *Jizvy*. Paseka, Litomyšl 2007.
35. Olga Tokarczuk. *Bieguni*. Wydawnictwo Literackie, Kraków 2007.
36. Osiecka, A.. Nim wstanie dzień. Online: https://poezja.org/wz/Osiecka_Agnieszka/25617/Nim_wstanie_dzie%C5%84.
37. Putna, M.: *Obrazy z kulturních dějin Střední Evropy*. Vyšehrad, Praha 2018.
38. Řezač, V. *Nástup*. Československý spisovatel. Praha 1951.

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

39. Richterová, S.: *Rozptýlené podoby*. Mladá fronta, Praha 1993.
40. Różycki, T.: *Dwanaście stacji*, Znak, Kraków 2006.
41. Said, E: *Orientalizm*. Przeł. M. Wyrwas-Wiśniewska. Zysk i S-ka. Poznań 2018.
42. Sedlmayerová, A.: *Dům na zeleném svahu*, 1947.
43. Sichinger, M.: *Duchové Šumavy*. 65. pole, Praha 2012.
44. Škvorecký, J.: *Nevysvětlitelný příběh aneb Vyprávění Questa Firma Sicula.* Ivo Železný, Praha 1998.
45. *Slovník novější literární teorie*. Glosář pojmů. Eds. Richard Müller a Pavel Šidák: https://service.ucl.cas.cz/edicee/images/data/prirucky/obsah/Slovn%C3%ADk%20nov%C4%9Bj%C5%A1%C3%AD%20liter%C3%A1rn%C3%AD%20teorie/slovnik%20novejsi%20literarni%20teorie%20tiskovy%20soubor.pdf
46. *Sociologická encyklopedie*, online: https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Hlavn%C3%AD_strana
47. Sitch, R. Tom Gleisner, Santo Cilauro: *Molvania*. Hardie Grant Books, Melbourne 2003.
48. Stránský, J. *Zdivočelá země*. Nakladatelství Hejkal, Havlíčkův Brod 1997.
49. Szczerek, Z. Przyjdzie Mordor i nas zje. Ha!art, Kraków 2013.
50. Themerson, S.: *Jestem czasownikiem*. Dom kultury w Płocku, Płock 1993.
51. Tichý, J.: *Třicet dva hodin mezi psem a vlkem*. Akropolis, Praha 2007.
52. Todorova, M. *Bałkany wyobrażone*. Czarne, Wołowiec 1997.
53. Tučková, K.: *Vyhnání Gerty Schnirch*. Host, Brno 2009.
54. Urban, J.: Habermannův mlýn. DP Film. 2001.
55. Wittlin, J.: Blaski i nędze wygnania. „Kultura" nr 9/143, 1959.
56. Wróblewski, P.: Česká menšina v Polsku: proměny významu češství v Zelówě (poznámky z výzkumu), „Český lid", vol. 83, no. 1 (1996).
57. Z. Nešpor: The Disappointed and Disgruntled: A Study of the Return in the 1990s of Czech Emigrants from the Communist Era. Sociologický Časopis / Czech Sociological Review Vol. 38, No. 6 (Winter 2002), pp. 789-808.
58. Zand, G.; Holý, J.: *Transfer/ vyhnání/ odsun v kontextu české literatury*. Host, Brno 2004.
59. Zonová, A.: *Za trest a za odměnu* (2004),

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

Filmy:

1. Prawo i pięść, 1964, reż. J. Hoffman, E. Skrzewski;
2. Krajina ve stínu, 2020, reż. B. Sláma;
3. Róża, 2011, reż. W. Smarzowski.